

Original article

Uzaktan Eğitim Sürecinde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri: Okul Yöneticilerinin ve Psikolojik Danışmanların Deneyimleri

Psychological Counseling and Guidance Services in Distance Education Process: Experiences of School Administrators and Psychological Counselors

Sümeyye Koç ^{a,*} & Recep Kaçdi ^a

^aMinistry of National Education, Gaziantep, Turkey

Özet

Bu araştırmada; uzaktan eğitim sürecinde yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik olarak okul yöneticileri ve psikolojik danışmanların beklentilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ilçesi ortaokul kademesinde görev yapan beş psikolojik danışman ve beş okul yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda, uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitimde benzer psikolojik danışma hizmetleri sunulduğu görülmüştür. Psikolojik danışmanların beklentileri, uzaktan eğitim sürecinde okullardaki göre tanımlarının netleştirilmesi, çevrimiçi psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin alt yapısının oluşturulması ve okul yöneticilerinin sorumluluk almaları olduğu tespiti edilmiştir. Okul yöneticilerin ise psikolojik danışmanlardan beklentileri, uzaktan eğitim sürecinde aileler ile iletişimde olarak işbirlikli aktif bir çalışma sürdürmeleri şeklindedir. Araştırmada okul yöneticilerinin ve psikolojik danışmanların yürütülen uzaktan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yüz yüze eğitime geçilmesiyle de devam etmesine dair ortak beklenti sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetleri, Psikolojik Danışman, Okul Yöneticileri.

Abstract

In this study; The experiences of school administrators and psychological counselors regarding online psychological counseling and guidance services were determined. The research was carried out in the phenomenology pattern, which is one of the qualitative research methods. The study group of the research consists of five psychological counselors and five school administrators working at the secondary school level in Gaziantep province Şahinbey in the 2020-2021 academic year. The data of the research were collected with a semi-structured interview form. The data were analyzed by content analysis technique. As a result of the data obtained, it has been seen that similar psychological counseling services are offered in distance education and face-to-face education. It has been determined that the expectations of psychological counselors are to clarify the definitions according to schools in the distance education process, to establish the infrastructure of online psychological counseling and guidance services,

* Corresponding author:

Sümeyye Koç, Ministry of National Education, Gaziantep, Turkey.
Email: smyy_koc@hotmail.com

and to take responsibility by school administrators. On the other hand, the expectations of school administrators from psychological counselors are that they maintain an active collaborative work in communication with families during the distance education process. In the research, it was concluded that the common expectation of school administrators and psychological counselors that the distance psychological counseling and guidance services will continue with the transition to face-to-face education.

Keywords: Distance Education, Psychological Counseling And Guidance Services, Psychological Counselor, School Administrators.

Received: 10 January 2022 * **Accepted:** 02 February 2022 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiape.2022.437.6>

GİRİŞ

Eğitim; yönetim, öğretim ve öğrenci kişilik hizmetleri olarak üç boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlardan öğrenci kişilik hizmetleri, eğitsel ve sosyal etkinlikleri, sosyal yardımı, özel eğitimi, akademik ilerleyişi ve psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerini içerisine almaktadır (Çetinkaya, 2017). Öğrenci kişilik hizmetlerinden biri olan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri (PDR) anaokulundan yükseköğretime kadar yürütülen bir hizmet türüdür (Yeşilyaprak, 2003). PDR hizmetleri, bireyin kişisel, mesleki ve eğitsel alanlarda bütün olarak gelişmesini amaçlamaktadır (American School Counselor Association-ASCA, 2009). Bu alanlarda karşılaştığı problemler ile mücadele etmeyi, bedensel ve ruhsal anlamda güçlenmeyi (Ergene, 2011), en önemlisi iyilik halini artırarak kendini gerçekleştirme (Kepçeoğlu, 1994) PDR hizmetleri kişiye sunmaktadır. Bu hizmetlere ülkemizde farklı çalışma alanlarında yer verilse de genel olarak okul sisteminde sunulmaktadır (Korkut, 2007). Okullarda 21. Yy'a kadar geleneksel rehberlik modeli uygulanırken, kriz odaklı anlayışı benimsemiştir. Fakat geleneksel model bireyin gereksinimlerini karşılayamadığından dolayı 2000'li yıllardan sonra okullarda kapsayıcı rehberlik modeli uygulanmaya başlanmıştır (Bacıoğlu, Kocabıyık ve Malkoç, 2017). Psikolojik danışmanlar kapsayıcı gelişimsel rehberlik modeli sayesinde, sadece problem yaşayan öğrencilere değil tüm öğrencilere bütünüyle hizmet sunmaktadır (Yıldız, 2020).

Yakın zamanda tüm dünyayı sarsan COVID-19 salgını insan yaşamını etkisi altına almış, fiziksel problemlerin yanı sıra psikolojik reaksiyonları da beraberinde getirmiştir (Aşkın, Bozkurt ve Zeybek, 2020). Pandemi döneminde bireylerin ihtiyaç duydukları temel ihtiyaçların yetersiz kalması, doğru bilgilere ulaşamamaları, sosyal ilişkilerden uzak kalmaları, Covid-19 septomları göstermeleri ve temaslı olmaları farklı psikolojik tepkiler göstermelerine sebep olmaktadır (Kaya, 2020). Bu konu alanında yapılan çalışma sonuçlarına bakıldığında, karantina sürecinde evlerdeki izolasyonların bunalımı, sağlık hakkındaki kaygıyı, finansal tedirginliği ve yalnızlık hissini artırdığı ifade edilmektedir (Reger vd., 2020 ve Thunström, vd. 2020). Özellikle sağlık çalışanlarında, uzun ve yoğun çalışma saatleri, bulaş riskinin fazla olması, sağlık malzemelerinin yetersizliği, fiziksel-mental yorgunluk ve ailelerinden uzak kalmaları üzerlerindeki travma riskini artırmaktadır (Kang vd., 2020). Öncesinde anksiyete, panik atak

gibi rahatsızlıkların tedavisini görüp iyileşmiş bireylerin pandemi nedeniyle hastalıklarının yeniden alevlendiği tespit edilmiştir (Cyrus, vd. 2020 ve Halmes vd. 2020). Doğal afet, salgın gibi travmatik etkileri olan durumlardan çocuklar daha fazla etkilenmektedir (Akoğlu ve Karaslan, 2020). Çocukların gelişim dönemi ve alanlarına göre salgın döneminde sürecinde tepkileri inceleyen araştırmalarda; okul öncesi çağıdaki çocuklarda isteksizlik, odaklanma problemi, tuvalet alışkanlığını terk etme, parmak emme ve anne-babadan ayrılmama gibi tepkiler gözlenmektedir (Imran, Zeshan ve Pervaiz, 2020). Okul ve ergenlik döneminde ise, kaygı artışı, hırçınlık, akran ilişkilerinde bozulmalar, içe kapanıklık ve sorumluluklarını yerine getirmeme gibi durumlara rastlanmaktadır (Olness, Mandalokos ve Tarjesen, 2015). Sosyal kapanma salgının yayılmasını önleyici bir politika olsa da ciddi sosyal, ekonomik ve ruhsal sorunları da tetiklediği için aile içi şiddeti artırmıştır (Ergönen vd., 2020). Eğitim öğretimde ise uzaktan eğitime geçilmesi öğrenci ve ailelerinin alışık olmadıkları bir sürece uyum sağlamalarını gerekli kılmıştır. PDR hizmetleri de bu süreçten bağımsız ilerleyemeyeceğinden dolayı özellikle müdahale ve önleyici hizmetlere bu dönemde ihtiyaç duyulmuştur.

Uzaktan eğitimde, bilgisayar ve internet destekli eğitim ile e-öğrenme sunumlarının kullanılması yaygınlaşmıştır (Aroyo & Dicheva 2004; Hrastinski 2009). İnternet destekli öğretme, öğrenme alışkanlıklarını çeşitlendirme ve deneyim zenginleştirme açısından önemli fırsatlar sunmaktadır (Driscoll 2002; Rosenberg 2001). Değişen dinamiklere kayıtsız kalmaması gereken PDR hizmetlerinin teknolojiden faydalanabileceği, özellikle eğitsel ve mesleki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde yapay zekanın etkili olacağı vurgulanmaktadır (Canpolat, 2021). Etkileşimli bilgisayar yazılımlarının, rehberlik ve psikolojik danışmanlığın birçok hizmet alanında kullanılabileceği ifade edilmektedir (Kesici, 2008; Sprik, 1990; Rust, 1995). Bireyi tanıma testlerinin, çeşitli dokümanların, öğrenci ve aile bilgilendirilmelerin bir ağ sistemi üzerinden verilmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir (Chio, 1999). Milli Eğitim Bakanlığı da (MEB), gelişen teknolojiden faydalanıp PDR hizmetlerinin verimliliğini artırarak okul psikolojik danışmanlarının bu hizmetleri daha kaliteli sunabilecekleri “e-rehberlik” modülünü uygulamaya sürmüştür (Canpolat, 2021). MEB e-rehberlik kullanım amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır (MEB, 2019): (1) PDR hizmetlerinin planlı olarak görünür olması, (2) Rehberlik hizmetlerinin standart olarak verilerine sağlıklı ulaşılması, (3) Sunulan hizmetlere anlık olarak ulaşabilmesi, (4) Rehberlik araştırma merkezlerinin okullara anlık olarak müşavirlik hizmetinde bulunabilmesi, (5) Gerektiğinde psikolojik danışmalara uzaktan hizmet içi eğitim verilmesi, (6) Okul öncesinden yüksek öğretime kadar öğrenciye ait tüm verilerin saklı kalması amaçlanmıştır.

E-rehberlik dışında okullarda öğrencilerin gelişimlerine destek olabilecek, kriz anlarında anlık müdahalelerde bulunabilecek, evde eğitim, karantina v.b. durumlarda çevrimiçi görüşmelerin yapılabileceği PDR hizmetlerine özel bir yazılım bulunmamaktadır. COVID-19 salgınıyla beraber PDR hizmetlerine mekan şartı olmadan, her an tüm öğrencilerin ulaşması gerektiği önem kazanmıştır. Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde, Zalaquett & Sullivan (1998) psikolojik danışma hizmetlerinin

internet üzerinden verilmesinin öğrenciler tarafından faydalı ve kolay ulaşılabilir olarak düşünülmektedir. Kimberly (2005) psikolojik danışmanlığa ve e-rehberliğe yönelik deneysel bir çalışma yürütmüştür. Katılımcılar çevrimiçi psikolojik danışma hizmetlerinden çok hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Beğenmelerinde danışmanın yetkin olması, gizlilik ve hizmet alış rahatlığı neden olmuştur. Bakıldığında uzaktan yürütülen PDR hizmetleri için planlı bir politika, alt yapı, tanıtım, yetkin psikolojik danışmanlar ve en önemlisi paydaşların işbirliği ile koordinasyonlu çalışmalar gerekmektedir. Ülkemizde ise psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin üniversite öğrencilerine çevrimiçi olarak uygulanırsa karşılaşılabilecek etik problemler tespiti edilmeye çalışılmıştır (Hamamcı, 2007). Aynı zamanda okul tabanlı yürütülen rehberlik hizmetlerinin çevrimiçi sunulmasına ilişkin yapılan çalışmada, velilerin iş yoğunluğundan kaynaklı zamandan tasarruf edebilmek için internet tabanlı PDR hizmetlerini desteklemişlerdir (Savaş ve Hamamcı, 2010). Kriz dönemlerinde, psikolojik danışmanların teknoloji aracılığı ile öğrenci ve velilere ulaşarak duygu farkındalığı ya da yönetimi ile başa çıkma durumları konusunda bilgilendirmelerde bulunarak ruhsal anlamda destek olduğu görülmektedir (Cihangir ve Ulusoy, 2021). Çevrimiçi yürütülen psikolojik danışmaya ilişkilerin algıların tespiti edildiği çalışmada, ekonomik ve rahat ulaşılabilir olmasından kaynaklı bireylerin çevrimiçi psikolojik hizmetlerini kullanışlı görmektedir (Erdem ve Özdemir, 2020).

PDR hizmetlerinin yürütülmesinde okul psikolojik danışmanları ile birlikte okul yönetici ve öğretmenlerinin de sorumlulukları bulunmaktadır (Güven, 2009). Ortak anlayış ve istekli işbirliği ile yürütülen hizmetler olumlu ilerlemektedir (Güven, 2009; Korkut ve Owen, 2008). Öğrenciler ile birebir ilgilenip tüm gelişimlerini takip etmek öğretmenlerin sorumluluğundadır. El birliği ile yürütülen hizmetlerin olumlu sonuçlarını gören öğretmenler PDR hizmetlerine katkıda bulunmak için istekli olmaktadır (Bakioğlu ve Gayık Asyalı, 2005). İstenen amaçlara ulaşabilmek için tüm kaynakları bütünleştirerek etkili kullanmak, sürece uygun politikalar uygulamak okul yönetiminin görev alanları arasındadır. Okullarda PDR hizmetlerinin yürütülmesinde, gerekli programları yapma, araç-gereç temininde bulunma, PDR hizmetleri yürütme komisyonunu kurma, bu komisyona başkanlık yapma ve tüm işbirliğini sağlama kurum müdürünün yetki alanında bulunmaktadır (Karataş, ve Sönmez,2019; Yeşilyaprak, 2013). Fakat bazı durumlarda okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin yetersiz bilgiye sahip olmaları, PDR hizmetlerine gerekli desteği vermemelerine, ilgisiz olmalarına, psikolojik danışmaların görev tanımlarını yanlış algılamalarına beraberinde görev dışı beklenti ve isteklerde bulunmalarına neden olmaktadır (Sürücü ve Yavuz, 2013; Can, 2010; Güven, 2003 ; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Karaküçük, 2010; Bacıoğlu Donat, Kocabıyık Onat ve Malkoç, 2017). Dolayısıyla PDR hizmetlerine katkıda bulunan bu paydaşların karşılıklı olarak beklentilerinin belirlenmesi işleyiş için önem taşımaktadır. Literatür incelemesinde çevrimiçi yürütülen psikolojik danışma hizmetlerinin etik ilkelerinin tespiti edildiği (Piri, 2011; Zeren, 2018), internet tabanlı pdr hizmetlerine karşı danışan tutumlarının belirlendiği (Altınok, Bayoğlu, Özer ve Yıkılmaz, 2016) çalışmalar bulunmaktadır. Pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan öğrencilerin duygu analizleri yapılarak, çevrimiçi öğrenmeler

karşı olumlu ve olumsuz algıları belirlenmiştir (Bayrak, Orhan, Yılmaz ve Zeren, 2021). Fakat çevrimiçi uygulanan pdr hizmetlerine karşı okul idarecileri ve psikolojik danışmanların beklentilerine dair bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu kapsamda araştırmanın problemi “Uzaktan eğitim sürecinde PDR hizmetlerine yönelik psikolojik danışman ve okul yöneticilerinin beklentileri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Temel problem çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır: (1) Uzaktan eğitim sürecinde yürütmüş olduğumuz PDR hizmetleri nelerdir? (2) Uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim sürecinde yürütmüş olduğumuz PDR hizmetleri arasında fark ve benzerlikler bulunmakta mıdır? (3) Psikolojik danışman olarak uzaktan eğitim sürecinde PDR hizmetlerinden beklentileriniz neler olmuştur? (4) Okul yöneticisi olarak uzaktan eğitim sürecinde PDR hizmetlerinden beklentileriniz neler olmuştur? (5) PDR hizmetlerinin uzaktan daha verimli yürütülmesine ilişkin önerileriniz nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Uzaktan eğitim sürecinde PDR hizmetlerine ilişkin okul yönetimi ve psikolojik danışmanların beklentilerinin derinlemesine incelendiği bu çalışmada, olgubilim deseni benimsenmiştir. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı araştırma yaklaşımıdır (Merriam, 2013). Nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim deseni ise derinlemesine hakim olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim, çalışmacılara tam olarak anlamlandırılmayan olguları kavramak için uygun alan oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu desende amaç bireylere, olgulara yükledikleri mana konusunda farkındalık kazandırmaktır (Creswell, 2016). Bu çalışmada odaklanılan olgu okul yöneticileri ve psikolojik danışmanların uzaktan eğitim sürecinde PDR hizmetlerine yönelik görüş ve beklentileridir.

Katılımcılar

Olgubilim deseninde olguyu deneyimleyen ve bu deneyimlerini aktarabilecek kişiler veri kaynağı olarak kullanılmalıdır (Creswell, 2016; Patton ve Haynes, 2014; Yıldırım & Şimşek, 2011). Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme göre seçilmiştir. Ölçüt örnekleme ölçütü karşılayan kişiler örnekleme olarak alınmaktadır (Büyüköztürk vd., 2008). Katılımcıların belirlenmesinde temel ölçüt olarak; kişilerin okullarda görev yapan yönetici ve psikolojik danışman olmaları dikkate alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Gaziantep ilinde ortaokul kademesinde çalışan beş okul yöneticisi ve beş psikolojik danışman oluşturmuştur. Araştırmada etik kurallara istinaden, katılımcı okul yöneticileri O1, O2,...,O5, psikolojik danışmanlar ise P1, P2,...,P5 şeklinde kodlanmıştır. Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcı demografik özellikleri

Uzmanlar	Cinsiyet	Kıdem Yılı	Yaş	Eğitim Durumu
O1	Erkek	10 yıl	38 yaş	Yüksek Lisans
O2	Erkek	8 yıl	36 yaş	Lisans
O3	Erkek	6 yıl	30 yaş	Yüksek Lisans
O4	Erkek	5 yıl	31 yaş	Lisans
O5	Kadın	3 yıl	27 yaş	Lisans
P1	Erkek	8 yıl	29 yaş	Lisans
P2	Erkek	7 yıl	30 yaş	Yüksek Lisans
P3	Kadın	5 yıl	28 yaş	Lisans
P4	Kadın	4 yıl	26 yaş	Yüksek Lisans
P5	Kadın	3 yıl	25 yaş	Lisans

Tablo 1 incelendiğinde çalışma 10 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcıların cinsiyet dağılımları altı erkek, dört kadın şeklindedir. Okul yöneticilerinin kıdem yılları en yüksek 10, en düşük 3 yıldır. Psikolojik danışmanların ise en yüksek sekiz, en düşük üç yıldır görev yapmaktadır. Katılımcıları altısı lisans mezunu iken dördü yüksek lisansını tamamlamıştır.

Verilerin Toplanması

Olgubilim çalışmalarında görüşme, sıklıkla kullanılan veri toplama araçlarından (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşmeler, kişinin olaydan ne şekilde etkilendiği ve olaya ilişkin deneyimlerini tespit etmek (Patton ve Haynes, 2014), dışa yansıyan ve yansımayan davranışlarının sebebini öğrenmek (Merriam, 2013), amacıyla gerçekleştirilmektedir. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formunda beş soru bulunmaktadır. Form hazırlanırken alan yazın taraması yapılmış ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi görev yapmakta olan eğitim programları alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmadan önce dört kişiye pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda görüşmenin problemleri tespit edilmiş, aksayan yönler üzerinde düzeltme yapılarak sorulara son hali verilmiştir. Görüşme yapılmadan önce katılımcılara bilgi verilerek, gönüllü olmaları halinde araştırmaya katılacakları belirtilmiştir. Görüşmeler 2021 Haziran ayında ortaokul kademesinde çalışan beş okul yöneticisi ve beş psikolojik danışman ile ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler her katılımcı ile iki saat olacak şekilde toplam 20 saat beş gün sürmüştür.

Verilerin Analizi

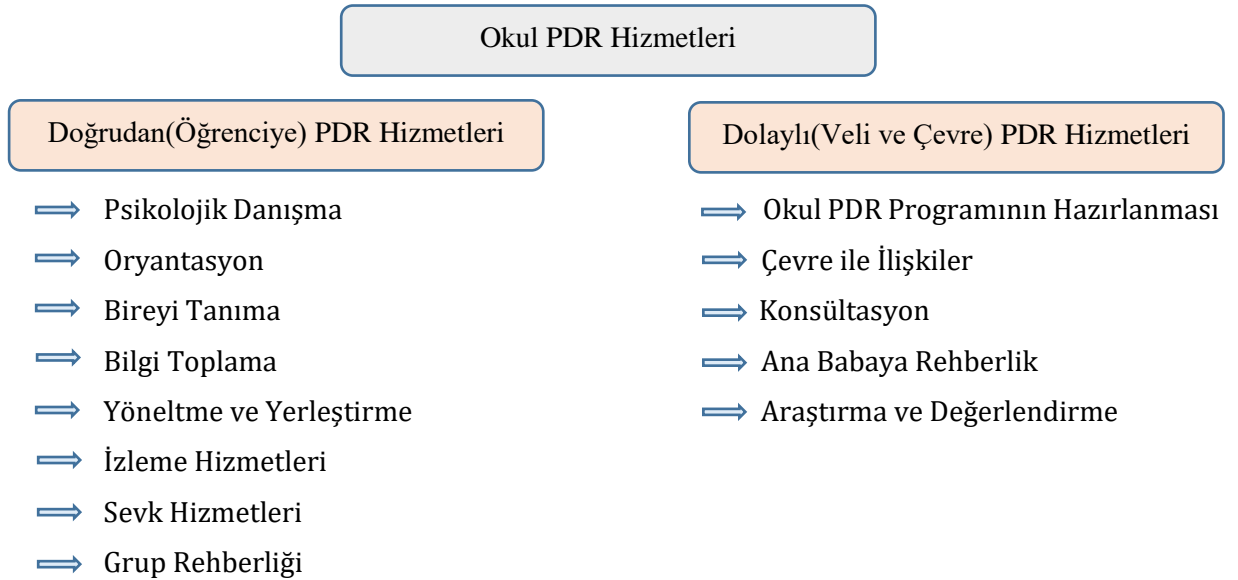
Veri analizinde, içerik analizi çözümlenmesi sırası ile takip edilmiştir (Creswell, 2013). İl adım olarak araştırma soruları ile elde edilen verilerden analiz için çerçeve oluşturulmuştur. Sonrasında katılımcıların araştırma sorularına ilişkin ilk izlenimleri toplanmıştır. İkinci adımda araştırma sorularına bağlı kalınarak oluşturulan çerçeve dahilinde belirli temalar sıralanmıştır. Tespit edilen

temaların altına, katılımcıların verdikleri cevaplar sıklık derecesine uygun şekilde kodlanmıştır. Nitel çalışmalarda, yapılan araştırmanın geçerliliğini artırmak için belirlenen kod ve temaları farklı araştırmacılar tarafından teyit edilmesi önem arz etmektedir (Creswell, 2007). Geçerlik ve güvenilirliği sağlamlaştırmak için program geliştirme alanında uzman iki öğretim üyesi, görüşmelerden elde edilen cevapları ayrı ayrı kodlayarak temalar altına yerleştirmiştir. Kodlayıcıların bağımsız kodlar arasındaki güvenilirlik katsayısı .81 olarak elde edilmiştir. Güvenirlilik formülü ile yapılan hesaplamaların .70'in üzerinde çıkması çalışmaların güvenilir olduğunu göstermektedir (Guy, 1987; Miles ve Huberman, 1994). Bireylerin konu hakkındaki görüşlerini doğru ve etkileyici bir şekilde aktarabilmek için doğrudan alıntılara başvurulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu durum araştırmanın geçerlilik düzeyini artırmaktadır.

BULGULAR

Uzaktan Eğitim Sürecinde Yürütülmüş Olan PDR Hizmetlerine Yönelik Bulgular

Çalışmanın cevap aradığı birinci soru, uzaktan eğitim sürecinde yürütülen PDR hizmetlerinin neler olduğunu tespit etmektir. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara Şekil 1'de yer verilmiştir.

Şekil 1. Okul Tabanlı Yürütülen Çevrimiçi PDR Hizmetleri

Şekil 1 incelendiğinde, pandemi döneminde okul tabanlı çevrimiçi yürütülen PDR hizmetleri doğrudan ve dolaylı hizmetler olarak iki temaya ayrılmıştır. Doğrudan hizmetler; psikolojik danışma, oryantasyon, bireyi tanıma, bilgi toplama, yönelme ve yerleştirme, izleme, sevk hizmetleri ve grup rehberliği şeklindedir. Dolaylı hizmetler ise; okul PDR programının hazırlanması, çevre ile ilişkiler, konsültasyon, ana babaya rehberlik ve araştırma değerlendirme hizmetleridir. Yürütülen çevrimiçi hizmetlerin öğrenci ve öğrenci ile bağlantılı bulunan tüm kişilere yönelik olduğunu P1, 'Rehberlik

hizmetleri doğrudan öğrenciye yönelik olabileceği gibi öğrenciyi etkileyen kişi ve durumlara yönelik de olabilmektedir.’ şeklinde ifade etmiştir. Kriz dönemine yönelik sosyal ve psikolojik anlamda etkilenen öğrencilere danışma ve rehberlik hizmeti sunulduğunu P2, ‘*Okullarda psikolojik danışmalar yaptığımız gibi sınıflarda grup rehberliği dediğimiz toplu öğrenci bilgilendirmelerin aynısını çevrimiçi olarak öğrencilerimize sunduk. Özellikle yeni durumlara karşı uyum çalışmaları planlamaktayız ve bilgiler vermekteyiz.*’ diyerek belirtmiştir. Pandemi döneminde özel eğitim hizmetlerinin sık olmasa da devam ettiği ve gerekli görüşme, gözlem ve talepler sonrası öğrencilerin sağlık kuruluşlarına, rehberlik ve araştırma merkezlerine yönlendirildikleri P3 tarafından, ‘*Bazı durumlarda farklı kurum ya da meslektaşlarımıza öğrenci yönlendirebiliyoruz. Onlar gözlem yapıp, PDR hizmetleri yürütme komisyonu tarafından öğrencinin gelişimi inceleyip gerekli müdahale ve önleme çalışmalarını yürütebiliyoruz.*’ ifadeleri ile elde etmiştir. Sosyal izolasyonun olumsuz etkilerini en aza indirmek ve teknolojik yetersizliklerin giderilmesi için çeşitli kurum ve kuruluşlardan destek alınarak PDR hizmetlerinin yürütüldüğünü P5, ‘*Öğrenciyi etkileyen her kişi, olay ya da durum bizi ilgilendirmektedir. Faydalı olacağını düşündüğümüz çevre ilişkilerini okul yöneticilerimizle beraber yürütmekteyiz. Özellikle anne baba ile kurulan ilişkiler ve onlara yönelik bilgilendirmeler amaca ulaşmamız açısından faydalı olmaktadır.*’ şeklinde belirtmektedir. Okul yöneticilerinden O3 ise yürütülen PDR hizmetlerine ilişkin, ‘*PDR hizmetleri okul psikolojik danışmanlarımız tarafından belirlenmekte fakat bizler de gerekli noktalarda destek vermekteyiz. Özellikle çevre ve aile ile kurulan ilişkilerde dahil olmaktadır. İhtiyaçlara yönelik araştırmalar yapmakta ve bizleri yeni durumlara karşı bilgilendirmeleri konusunda ortamlar hazırlamaktayız.*’ bilgi vermektedir.

Uzaktan Eğitim ve Yüz Yüze Eğitim Sürecinde Yürütülmüş Olan PDR Hizmetleri Arasındaki Fark ve Benzerliklere Yönelik Bulgular

Çalışmada cevap aranan ikinci soru, uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitim sürecinde yürütülmüş olan PDR hizmetleri arasındaki fark ve benzerliklerin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Katılımcı görüşmeleri sonucunda elde edilen verilerden uzaktan eğitim sürecinde yürütülen çevrimiçi PDR hizmetleri ile yüz yüze yürütülen hizmetlerin benzer olduğu fakat bireylere bu hizmetleri sunma şekli ve sıklığının değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Sene başında bireyi tanıma faaliyetlerinin ve ihtiyaç analizlerinin tespiti ederken sürekli kullanılan formlar, şartlar gereği çevrimiçi olarak düzenlenip uygulanmıştır. Esnelik prensibi ile hazırlanan okul PDR programı, yürütülen ihtiyaç analiz ve pandeminin gerekliliklerine göre hazırlandığı görülmektedir. Bu farklılıkla alakalı, P1, ‘*Uzaktan eğitim okul PDR programının hazırlanmasını olumsuz etkilemedi. Sadece şartlara uygun önleme çalışmaları ve uzaktan eğitime uygun olacak etkinlikleri planlamak zorunda kaldık. Öğrencileri tanımak ve bilgi toplamak için çevrimiçi bilgi toplama programlarından destek aldık.*’ şeklinde bilgi vermektedir. Okul doğrudan PDR hizmetlerinin temelini oluşturan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin teknolojik imkansızlıklar ve iletişim kopuklukları nedeniyle pandemi sürecinde devamlı olarak ve her öğrenciye

yönelik yürütülemediği, yürütülmek istense de okuldaki diğer paydaşlardan destek alınamadığı tespiti edilmiştir. Özellikle öğrenci, veli ve eğitimi etkileyen tüm çevrenin pandemi döneminde çevrimiçi yürütülen rehberlik faaliyetlerini gereksiz görmelerinden kaynaklı dolaylı PDR hizmetleri aksamıştır. Bu duruma ilişkin P3 ise, *‘İletişim engellerinden, teknolojik alt yapı ve imkansızlıklardan dolayı yüz yüze eğitimde ki gibi psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarını yürütemedik. Bazı durumlarda öğrenci bize ulaşamadı ya da biz onlara.’* ifadelerinde bulunurken P4, *‘ Salgın ve beraberinde getirdikleri konusunda veliler ile iletişim kopuklukları yaşadık. Ayrıca öğretmenlerimizin uzaktan yürütmeye çalıştığımız PDR hizmetlerine desteklerini yüz yüze eğitime göre az gördük.’* söylemlerinde bulunmaktadır. Süreç konusunda O3, *‘Pandemi kuralları gereği çevre ile kurduğumuz ilişkileri yeteri kadar gerçekleştiremedik. Öğrenciyi uzaktan eğitimden mahrum bırakan nedenleri tespit etme konusunda çevre araştırmalarını yerine getiremedik. Müdahale edilen öğrencilerinde izleme süreçlerini sağlıklı yürüdüğünü düşünmüyorum.’* diyerek görüşlerini belirtmiştir.

Psikolojik Danışmanların Uzaktan Eğitim Sürecinde PDR Hizmetlerine Yönelik Beklentilerine Dair Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu, psikolojik danışmanların uzaktan eğitim sürecinde PDR hizmetlerine yönelik beklentilerinin neler olduğudur. Psikolojik danışmanların, uzaktan yürütülen PDR hizmetlerine yönelik beklentileri; okul yöneticileri-öğretmenler, veli-öğrenciler ve bakanlık yetkililerinden beklentiler şeklinde üç tema altında toplanmıştır. Okul yönetici ve öğretmenlerinden beklentilerin genelde, uzaktan yürütülen PDR hizmetlerinin gerekliliğine inanılması, PDR programlarının hazırlanmasında ve yürütülmesinde destek olunması şeklindedir. P1, *‘Uzaktan eğitimin başlamasıyla ihtiyaçlar değiştiği için çerçeve planlarımızı düzenlememiz gerekti. Dolayısı ile öğrenciye ulaşma ve ihtiyaç tespitinde öğretmen ve yöneticilerimizden destek görmek istedik.’* derken, P4, *‘Rehberlik çalışmalarının uzaktan eğitimin bir parçası olduğunu ve gerekliliğini öğretmen ve okul idaremi tam olarak anlamadıkları için bu süreçte zorlandık.’* şeklinde ifade etmişleridir. Okullarda görev yapan psikolojik danışmanların görev tanımlarının bilinmesi, çevrimiçi yürütülen PDR hizmetlerinin yaygınlaştırılama çalışmalarının koordinasyonun sağlanması beklentiler arasında yer almaktadır. Bu beklentileri, P2, *‘Uzaktan eğitime geçilmesi ile farklı branş öğretmenlerinin eba üzerinden dersler yapması biz psikolojik danışmaların okul yöneticileri tarafından çalışmıyor şeklinde ithamlarda bulunmalarına ve karşılaştırma yapmalarına neden olmuştur. Üzerine pandemi sürecinde yasal olmayacak şekilde okullarda bekletilmemiz ve alanımızla bağdaşmayan işlerin bizlere yüklenmesi çalışma motivasyonumuzu düşürmüştür.’* şeklinde, P3, *‘Pandemi döneminde yapılan PDR çalışmaları ve ya grup etkinlikleri için okul internet hesaplarının daha verimli kullanılması bizim için önemli.’* diyerek belirtmişlerdir.

Veli ve öğrenciden beklentiler, yürütülen PDR hizmetlerine gerekli önemi vermeleri ve çevrimiçi psikolojik danışma ile rehberlik faaliyetlerine katılım sağlamalarıdır. Beklentilere ilişkin P3, *‘Uzaktan*

eğitim sırasında teknolojik imkansızlıklar ya da rehberlik hizmetlerine olan ilgisizlikler nedeniyle yürütülen faaliyetlere katılım az olmuştur. Çoğu zaman bir ders olmadığı için rehberliğin gereksiz olduğu, o yüzden katılmadıkları veli ve öğrenciler tarafından dile getirilmiştir.’ diyerek görüşlerini dile getirmektedir.

Bakanlık yetkililerinden beklentiler ise uzaktan eğitimin eğitim-öğretimin bir parçası olduğu ve yönetmeliğin ona uygun olarak düzenlenmesi, PDR hizmetlerinin pandemi sürecinden sonra da özellikle evde eğitim alan öğrencileri kapsayacak şekilde olması gerektiğidir. Bunun için PDR hizmetlerine özel bir internet ağının alt yapısının hazırlanması gerektiği ve bunun eğitimlerinin psikolojik danışmalara verilmesi beklenmektedir. Durum konusunda P2, ‘Pandemi döneminde rehberlik hizmetlerine çok ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrencileri psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi ve her an bize ulaşabilmeleri için çevrimiçi görüşmelerin de yapılabileceği rehberlik servisine özel içeriği dolgun platform oluşturulmalı. Özellikle pandemi öncesinde evde eğitim gören ve sürekli hastalığı bulunan öğrencilerimizin bizlere ihtiyacı olmaktadır.’ derken P5, ‘Bakanlığın kriz durumlarına yönelik çalışmaların yönetmelikte daha net belirtmesi ve uzaktan eğitimde psikolojik danışmanların görevlerinin açık ve kesin bir dille belirtmeleri gerekiyor.’ ifadeleri ile dile getirmektedirler.

Okul Yöneticilerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde PDR Hizmetlerine Yönelik Beklentilerine Dair Bulgular

Araştırmada cevap aranan dördüncü soru, uzaktan eğitim sürecinde PDR hizmetlerine yönelik okul yöneticilerinin beklentilerinin neler olduğudur. Okul yöneticileri yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerden beklentilere dair sekiz tema oluşturulmuştur. Bu temalar; uzaktan eğitim boyunca psikolojik danışmanların aktif olması, ihtiyaç analizlerinin yapılması, psikolojik danışmanların çevrimiçi hizmetlerde yetkin olması, PDR servisinin benimsetilmesi, etkili iletişim, işbirliği, çevrimiçi PDR hizmetlerinin takibi, önleyici ve uyum hizmetlerinin yoğunlaştırılmasıdır. Okul yöneticilerinin en çok beklenti içinde oldukları temaların, psikolojik danışmanların uzaktan eğitimde aktif olmaları, PDR servisinin benimsetilmesi ve çevrimiçi PDR hizmetlerinin takibinin yapılması olarak görülmektedir. Okul yöneticilerinden O1, ‘Uzaktan eğitimin başlaması ile beraber rehber öğretmenlerimiz ile iletişim kurmakta zorlandık. Psikososyal desteğin artması gereken zamanlarda rehber öğretmenlerin daha aktif olmasını bekledim. Veliye ve öğrenciye ulaşma konusunda yetersiz kaldıklarımızı düşünmekteyim.’ şeklinde O3, ‘PDR servisinin pandemi sürecinde aktif olmasını bekliyoruz. Önleyici çalışmalar ile salgının etkilerini aza indirmek gerekiyor. Biz görevlendirme yapmadan rehber öğretmen arkadaşların daha özverili ve etkin çalışmalarını istiyoruz.’ diyerek beklentilerini dile getirmektedirler. O5 ise, ‘Uzaktan eğitimde yürütülen PDR hizmetlerini takip etmek de zorlandık. Önemli bir alan olan rehberlik için bakanlık ayrı bir sistem kurmalı ve öğrenci görüşme konuları, yürütülen faaliyetler etkinlikler ile rehber öğretmenlerin performanslarını takip etmek istiyoruz.’ ifadeleri görüşlerini belirtmektedir.

PDR Hizmetlerinin Uzaktan Daha Verimli Yürütülmesine Yönelik Önerilere Dair Bulgular

Araştırmanın cevap aradığı beşinci soru, PDR hizmetlerinin uzaktan eğitimle de yürütülmesine dair önerilerin neler olduğudur. Katılımcı görüşleri sonrasında elde edilen veriler analiz edilerek, okul yöneticileri ve psikolojik danışmanların sunmuş oldukları öneriler çevrimiçi hizmetler, hizmetiçi eğitim, işbirlikli çalışma ile kurum destek ve koordinasyonu temaları altında toplanmıştır.

Çevrimiçi hizmetler teması altında sunulan öneriler; PDR ait internet tabanlı bir platformun kurulması, evde ve hastanede eğitim alan öğrencilere yönelik çevrimiçi görüşmelerin yapılması, eğitim bilişim ağında sunulan PDR içeriklerinin zenginleştirilmesi şeklindedir. Konu ile ilgili görüşünü P2, 'PDR hizmetleri de uzaktan eğitim bir parçasıdır. Daha fazla öğrenciye ulaşabilmek için bireysel ve toplu görüşmelerde yapabileceğimiz, içerik paylaşabileceğimiz bize özel bir teknolojik platform kurulmalıdır.' şeklinde P5 ise, 'Sürekli hastalığı olan, evde ve hastanede eğitim olan öğrencilerimiz psikososyal desteğe ihtiyacı var. Onları da faaliyetlerimize dahil etmemiz, bireysel olarak danışmalar yapmamız gerekmektedir. Uzaktan eğitim sayesinde onlara daha fazla destek olabiliriz.' ifade etmektedirler. Okul yöneticilerinden O3 ise, 'Bazı psikolojik danışman arkadaşlar uzaktan eğitim sürecinde eğitim faaliyetlerine aktif katılmadılar. Ya da bizle yürütülen PDR hizmetlerini takibi konusunda sorun yaşadık. Daha sistemli ve katılımın rahat olacağı çevrimiçi görüşme sistemlerinin oluşturulması gerektiğine inanıyoruz.', O4, 'Okul ihtiyaçları değişiklik göstermektedir. İhtiyaç analizlerine göre PDR içeriklerinin daha da zenginleştirilmesi ve ulaşılabilir olmalı.' söylemlerinde bulunmaktadır.

Yürütülen PDR hizmetlerinde öğretmen, veli ve yöneticilerinin işbirliği içinde çalışmalarını gerektiği, uzaktan eğitim konusunda paydaşların bilinçlenmesi, paydaşların teknolojiyi aktif kullanmalarına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi önerilmiştir. Psikolojik danışmanlardan P1, 'PDR hizmetleri kapsamlı ve işbirliği içinde yürütülmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerin bu hizmetlerin gerekliliğine inanarak sorumluluk almaları gerekmektedir.' P4, '*Bizler yürütülecek faaliyetleri planlıyoruz ve daha fazla öğrenciye ulaşabilmek için öğretmenlerden destek istiyoruz. Teknoloji yardımı ile daha etkili hizmetler verebiliriz. Fakat bazı öğretmen arkadaşlar teknoloji kullanımı konusunda yetersizler. Bu alanda kendilerini geliştirebilecekleri eğitimler almaları gerekmektedir.*' diyerek önerilerini belirtmektedirler. Okul yöneticilerinden O5 ise görüşlerini, '*Rehberlik hizmetlerinde hepimizin sorumluluğu vardır. Ama en önemli sorumluluk bence rehber öğretmen arkadaşlara düşmektedir. PDR hizmetlerinin planlanıp yürütülmesinde daha fazla aktif olup bizler ve öğretmenler ile etkili iletişimler kurarak sürece hepimizi dahil etmelidir.*' şeklinde ifade etmektedir.

Kurum ve kuruluşlarının pandemi süreci ile PDR hizmetlerinin uzaktan yürütülmesine ilişkin politikalar belirlemeleri, yönetmeliklerde revizyona gitmeleri, teknolojik alt yapıların iyileştirilmesi ve psikolojik danışmanların uzaktan eğitimde ki görev sorumluluklarının daha net ifade edilmesi gerektiği

önerilmiştir. Konu ile ilgili görüşlerini P4, ‘Uzaktan eğitim artık eğitimin bir parçası olduğuna göre rehberlik faaliyetlerinin de uzaktan eğitim şeklinde sürdürülebileceğine yönelik politikalar geliştirilmelidir. Yönetmeliklere uzaktan eğitim hakkında bilgilendirilmeler görev alanı ve tanımlamalar eklenmelidir.’ O5 ise ‘Teknolojik alt yapının daha fazla öğrenciye daha kapsamlı şekilde ulaşılabilmesi için düzenlenmesi gerekmektedir. Yüz yüze eğitimde verilen tüm hizmetlerin uzaktan da yürütülmesi için politikalar belirlenmeli ve çalışmalar planlanmalıdır.’ İfade etmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma kapsamında yüz yüze ve pandemi döneminde çevrimiçi olarak yürütülen PDR hizmetlerine ilişkin okul yöneticileri ve psikolojik danışmanların deneyim ve beklentilerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Yürütülen çevrimiçi okul tabanlı doğrudan ve dolaylı rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin uygulama şekilleri ve sıklığında farklılıklar görülmektedir. Elbetteki koşul ve şartlardan kaynaklı olarak yüz yüze ve çevrimiçi uygulanan PDR hizmetlerinin benzerlik ve farklılık gösterdiği yerler bulunmaktadır (Zeren, 2016). Bu farklılıklar; teknolojik araç eksiklikleri, internet ağı bağlantı sorunları, donanım ve alt yapı problemleri, ailelerin rehberlik faaliyetlerini gereksiz görmesi, okul PDR hizmetleri yürütme komisyon üyeleri arasındaki koordinasyon eksiklikleri şeklinde sıralanmaktadır (Tanrıku, 2009). Pandemi döneminde yürütülen çevrimiçi öğretim faaliyetleri ile ilgili yapılan araştırmalarda, teknolojik imkansızlıklar, internet bağlantı sorunları ve iletişim kopukluklarının planlanan faaliyetlerin aksamasına sebep olduğu gibi benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Akyıldız, 2020; Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin, 2020; Bayburtlu, 2020; Çakın ve Akyavuz, 2020; Karaca ve Kelam, 2020). Etkili iletişim ile işbirliği içinde hizmet programlarının oluşturulmasına inanılmaktadır. Glossoff ve Kprowicz (1990) PDR hizmetlerinin ekip çalışması olduğu ve ekibin liderinin psikolojik danışmanlar olduğu dile getirilmektedir. İş birlikli çalışmayı gerekli kılan PDR hizmetlerinin, doğru ve amaca yönelik ilerlemesi için tüm paydaşların karşılıklı beklentilerini bilmeleri ve iyileştirilme çalışmalarında bu beklentiler dikkate alınmalıdır. Özellikle okul hizmetlerinin yürütülmesinde önemli sorumluluklara sahip psikolojik danışmanların ve okul yöneticilerin, kaliteli hizmet sunmaları için PDR hizmetlerine yönelik beklentilerinin bilinmesi gerekmektedir.

Psikolojik danışmanların en çok vurgu yaptıkları ve beklenti içinde oldukları yer, okul yönetici ve öğretmenlerinin PDR hizmetlerine gerekli önemi vermeleri ve uzaktan eğitim sürecinde de psikolojik danışmanların görev tanımlarının değişmediği bilincine varmaları gerektiğidir. Yıllardır okullarda psikolojik danışmanların görev belirsizlikleri önemli bir problem olarak görülmektedir (Stickel, 1990; Tan, 2012). Psikolojik danışmanların öğretmenler gibi derse girmemesi, yönetici ve öğretmenler tarafından çalışmıyor algısı yaratmaktadır (Stockton ve Güneri, 2011). Can’ın (2010) yaptığı araştırmaya göre okul yöneticileri PDR hizmetlerine yönelik ilgisiz kalmaktadır. Bu durum yöneticilerin PDR hizmetleri konusunda yetersiz bilgiye sahip olmalarına ve psikolojik danışmanların görev alanlarını bilmedikleri sonucunu çıkarmaktadır. Alan yazında bu sorundan kaynaklı yöneticilerin

psikolojik danışmanlardan görev tanımı dışındaki işleri yerine getirmeleri konusunda ısrarcı davrandıkları tespit edilmiştir (Erdur Baker ve Çetinkaya, 2007; Tuzgöl Dost ve Keklik; 2012; Yüksel Şahin 2008; Aydın, Arastaman ve Akar, 2011). Uluslararası çalışmalarda psikolojik danışmanların yetki alanlarının net olmadığı ve yöneticilerin danışmanlardan idari anlamda beklentide buldukları vurgulanmaktadır (Burnham ve Jackson, 2000; House ve Hayes, 2002; Bardhoshi ve Duncan, 2009). Uzaktan eğitime geçilmesi ile psikolojik danışmanlara okullarda öğretmenler ile karşılaştırmalar yapılarak fazla ve alakasız işlerin yüklenmesi, görev tanımlarının düzenlenmesi ve netleştirilmesi beklentisinin oluşmasına neden olduğu görülmektedir.

Aile ile ilişkiler dolaylı PDR hizmetleri arasında yer almaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde yüz yüze eğitimde olduğu gibi aile desteği beklenmekte ve önemsenmektedir. Öğrencinin okul dışındaki ihtiyaçlarının belirlenmesi ve öğrenciye çevrimiçi olarak destek verilebilmesi için veli yardımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bursalıoğlu (1999), veli ile kurulan sağlıklı iletişim ve anlayışlı ilişkiler öğrenci gelişimini olumlu etkilediğine vurgu yapmaktadır. PDR hizmetlerinin yürütüldüğü ortamın veli ilişkilerini etkilediği görüldüğünden (Çalık, 2007), uzaktan eğitim sürecinde de velilerin yürütülen faaliyet ve planlamalara dahil edilmesi gerekmektedir. Fakat katılımcı görüşlerinden veli ve öğrenciyi etkileyen çevre ile iletişime geçilse dahi faaliyetlere yönelik geri bildirim alamadıkları anlaşılmaktadır. Pandemi döneminde yapılan farklı araştırmalarda da okul yönetimi ve öğretmenlerin ödev, etkinlik ve bilinçlendirme çalışmalarına yönelik velilerin geri dönüş yapmadıkları tespiti edilmiştir (Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin, 2020; Bayburtlu, 2020).

Okul yöneticilerinin uzaktan eğitim sürecinde yürütülen PDR hizmetlerine yönelik beklentilerin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Önleme ve müdahale hizmetlerinin önem kazandığı zorlu süreçlerde psikolojik danışmanların daha aktif çalışmaları beklenmektedir. Pandemi sürecinde yürütülen çevrimiçi danışma hizmetlerine yönelik psikolojik danışmanların mesleki yetersizliklere sahip oldukları, bundan kaynaklı öğrenci ve velilere verimli hizmet sunamadıkları görülmüştür (Baştemur ve Baştemur, 2015; Damar, 2019). Okul yöneticileri tarafından, psikolojik danışmanlar ile zamanında müdahalelerin yapılmasının sorunların çözümü açısından yararlı olacağı vurgulanmaktadır (Hardsty-Dillard, 1994; Morse ve Russel, 1988). Öğrenci ile iyi bir iletişim kurmak PDR hizmetlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu iletişim çevrimiçi ortamda gerçekleştiği zaman sözel olmayan mesajların, bedeb dili ile aktarımına dikkat edilmesi gerekmektedir (Hackney ve Carmier, 2008). Çevrimiçi ortamda yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerinin etkili yürütülmesinde psikolojik danışmanlar sorumludur. Aksi takdirde sözsüz iletişimin etkili olamamasından kaynaklı anlaşmazlıklar meydana gelebilir (Özdemir ve Barut, 2020).

Okul yöneticileri ve psikolojik danışmanların ortak vurguladıkları şey yüz yüze eğitime geçilse de uzaktan PDR hizmetlerinin devam ettirilmesidir. Yüz yüze eğitimde sağlık problemleri nedeniyle okula devam edemeyen öğrencilere uzaktan eğitim aracılığı ile branş derslerinden destek verilmektedir.

PDR hizmetlerine de bu imkanın sunulması, özellikle evde ve hastanede eğitime devam eden öğrencilere çevrimiçi olarak psikolojik danışma hizmeti verilmesi gerekmektedir. Yaşlıları ile okulda eğitim alamaya süregelen hastalığı olan çocukların bu durumdan psikolojik olarak etkilendikleri görülmektedir (Gültekin ve Baran, 2005). Bu çocukların psikolojik ve sosyal dezavantajlarını ortadan kaldırmada PDR hizmetlerinin oldukça önemi olduğu vurgulanmaktadır (Er, 2006). Uzaktan eğitimin bir parçası olan PDR hizmetleri için eğitim teknolojilerinden faydalanılması, hizmetlerin sunulmasında kolaylık sağlamaktadır (Çil, Tokat, Türkan ve Doğan, 2014). Yazılım teknolojileri yardımı ile çevrimiçi hizmetlerin daha verimli sunulduğu araştırmalar ile desteklenmektedir (Baker ve Gerler, 2008; Hayden, Poyton ve Sabella, 2008). Danışma ve rehberlik hizmetlerinin uzaktan da yürütülmesinin, ulaşılabilirlik açısından ve fazla öğrenciye hizmet sunma konusunda fayda sağlayacağı görülmektedir (Atıcı ve Çam, 2005). Aynı zamanda çevrimiçi PDR hizmetlerine özgü bir alt yapının kurulması, işeışin takip edilmesi, süreklilik kazandırılması okul yöneticilerinin danışmanların görevlerine ilişkin yanlış değerlendirmelerde bulunmalarını engelleyeceği düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, uzaktan yürütülen çevrimiçi PDR hizmetlerinin daha verimli olması için öncelikle sadece PDR hizmetlerine yönelik dijital eğitim platformunun kurulması önerilmektedir. Ülke genelinde bu platforma içerik yükleyecek ve etkili kullanılmasında, yaygınlaştırılmasında görev alacak tüm paydaşlara hizmet içi eğitimler sunulabilir. Hizmet içi faaliyetlerin öncelikle rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ekip çalışması olduğu ve eğitime dair herkesin bilinçlenerek aktif, istekli çalışmalarına dair bilgilebdirme ile başlamalıdır. Her ne kadar sözlü olarak tüm paydaşlara görev ve sorumluluklar dağıtılsa da çevrim içi uygulanan PDR faaliyetlerine yönelik kesin ve net görev paylaşımı bakanlık tarafından yönetmelik ile gerekli kurumlara bildirilmeli ve takibinin yapılabilir. Salgın, hastalık, afet gibi durumların yanı sıra evde ve hastanede sürekli eğitim alan öğrenci ve velilerine yönelik planlanan PDR hizmetleri devamlı olarak yürütülmeli, buna dair planlama okul yönetimleri tarafından yapılarak psikolojik danışmanlar yürütebilir.

KAYNAKÇA

- Akoğlu, G. ve Karaslan, T. B. (2020). Covid-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-103.
- Akyıldız, S. T. (2020). Pandemi döneminde yapılan uzaktan eğitim çalışmalarıyla ilgili İngilizce öğretmenlerinin görüşleri (bir odak grup tartışması). *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 679-696.
- Aroyo, L. & Dicheva, D. (2004). The new challenges for e-learning: the educational semantic web. *Educational Technology & Society*, 7(4), 55-69.

- ASCA- American School Counselor Association, (2009). The Role of the Professional School Counselor. <http://www.schoolcounselor.org>. internet adresinden 14.09.2020 tarihinde indirilmiştir.
- Aşkın, R., Bozkurt, Y. ve Zeybek, Z. (2020). Covid-19 Pandemisi: Psikolojik etkileri ve teröpatik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı 37*(Özel Ek), 304-318.
- Atıcı, M. ve Çam, S. (2013). Okullarda PDR uygulamaları dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 106-119.
- Aydın, İ., Arastaman, G., & Akar, F. (2011). Türkiye’de ilköğretim okulu yöneticileri ile psikolojik danışmanlar arasındaki çatışma kaynakları. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 200-212.
- Bacıoğlu Donat, S., Onat Kocabıyık, O. ve Malkoç, A. (2017). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin okullardaki rehberlik servisini değerlendirmeleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48), 45-62.
- Bakioğlu, A. ve Gayık Asyalı, S. (2005). Rehber öğretmenlerin buldukları kariyer evrelerine göre okul yönetimini algılayışlarının niteliksel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 89-110.
- Bardhoshi, G., & Duncan, K. (2009). Ruralschoolprincipals’ perception of theschoolcounselor's role. *TheRuralEducator*, 30(3), 16-24.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. ve Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 179-209.
- Bayburtlu, Y. S. (2020). Covid-19 pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğretmen görüşlerine göre Türkçe eğitimi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Burnham, J. J., Jackson, C. M. (2000). School counselorroles. *Professional Schoolcounseling*, 4(1), 41.
- Bursalıoğlu, Z. (1999). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış (11. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F.(2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (14. Baskı)*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Can, E. (2010). İlköğretim okullarında görevli psikolojik danışmanların karşılaştıkları sorunların incelenmesi. 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Elazığ.
- Canpolat, M. (2021). Psikolojik danışmanlık ve reheberlikte yapay zeka kullanılabilirliği üzerine bir araştırma. *Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi* 1(1).
- Chiou, H. (1997). Integration of the resources of guidance and counseling via the Internet: Development of the “Guidance Network System (GNS)” in Taiwan. In *Caring in an age of technology. Proceedings of theb international conference on counseling in the 21st century* (Report No. EDO-CG-029-917). Beijing, China: ERIC Document Reproduction Service No. ED 439346.

- Cihangir, N. ve Öztan Ulusoy, Y. (2021). Uzaktan eğitim boyunca psikolojik danışmanların krize müdahale deneyimlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Özel Eğitim Dergisi*, 1,1.
- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. (2013). *Nitel, nitel ve karma yöntem yaklaşımları, araştırma deseni*, Çeviri Ed., Selçuk Beşir Demir, Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Creswell, J.D. (2016). Mindfulness interventions. *Annual Review of Psychology*, 68(18), 1-26.
- Cyrus, S. H. H., Cornelia Y. I. C., ve Roger C. M. H., (2020). Mental health strategies to combat the psychological impact of covid-19 beyond paranoia and panic. *Academy of Medicine*, 49(3), 155-160.
- Çakın, Ö. ve Akyavuz, E. K. (2020). Covid-19 süreci ve eğitime yansımaları: Öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science and Education Research*, 6(2), 165-186.
- Çalık, C. (2007). Okul-çevre ilişkisinin okul geliştirmedeki rolü: Kavramsal bir çözümleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 123-139.
- Çam, S. (2003). Okullarda rehberlik hizmet alanları ve birimleri, *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde*(27-464). Can, G., 4. Baskı, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Çetinkaya, B. (2017). Rehberlikte Temel Kavramlar, *Rehberlik içinde*(2-36). Aydın, B., Ankara: Pegem Akademi
- Çil, İ., Tokat, M. A., Türkan, Y. S., ve Doğan, N. (2014). Temel eğitim kurumlarında e-rehberlik ve danışmanlık karar destek sistemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 34-56.
- Driscoll, M. (2002). *Experiences web-based training: creating e-learning*. San Francisco: Jossey-Bass/Pfeiffer.
- Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49, 155-168.
- Erdem, A. & Özdemir, M. (2020). Çevrimiçi ve yüz yüze psikolojik danışmaya ilişkin algıları keşfetmek: nitel bir çalışma. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 12(1), 331-363.
- Erdur Baker, Ö. ve Çetinkaya, E. (2007). Etik: Davranışta kırılma noktası, *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik, meslekleşme sürecinde ilerlemeler* içerisinde (163-182). R. Özyürek, F. Korkut Owen ve D. Owen, Ankara: Nobel Yayın.
- Ergene, T. 2011. Sağlık meslekleri arasında sayılma girişimimiz Türk PDR Derneği. [http:// www. pdr. org. tr](http://www.pdr.org.tr). internet adresinden 14.09.2021 tarihinde indirilmiştir.
- Ergönen, A. T., Biçen, E., ve Ersoy, G., (2020). COVID-19 Salgınında ev içi şiddet. *The Bulletin of Legal Medicine*, 25, 48-57.
- Gay, L. R. (1987). *Educational research. Competencies for analysis and application* (3th Ed). Columbus: Merrill Publishing Company.
- Glosoff, H. L. ve Koprowicz, C. L. (1990). *Children achieving potential: an introduction to elementary school counselling and state-level policies*. Alexandria, VA: American Association for Counselling and Development

- Gerler, E.R. (1995). Advancing elementary and middle school counseling through computer technology. *Elementary School Guidance and Counseling*, 30, 8-16.
- Gültekin, G. ve Baran, G. (2005). Hastalık ve çocuk. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8).
- Güven, M. (2003). Psikolojik danışmanların okul yöneticileri ile ilişkilerinin değerlendirilmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi 09-11 Temmuz 2003 İnönü Üniversitesi/Malatya Bildiri Özetleri* içinde (s. 102-103). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Güven, M. (2009). Milli eğitim bakanlığı müfettişlerinin okul rehberlik hizmetleri ve denetimiyle ilgili görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 171-179.
- Hackney, H. ve Cormier, S. (2008). *Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri: Psikolojik Yardım Süreci El Kitabı* (T. Ergene, S. Aydemir Sevim Çev.). Ankara Mentis Yayıncılık.
- Hamamcı, Z. (2007). *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik (meslekleşme sürecinde ilerlemeler)*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Hamamcı, Z. ve Savaş, A.C. (2010). Okullarda rehberlik hizmetlerinin internet üzerinden yürütülmesine ilişkin veli, öğrenci ve psikolojik danışmanların görüşlerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 147-158.
- Hardesty, P. H. ve Dillard, J. M. (1994). The role of elementary school counselors compared with their middle and secondary school counterparts. *Elementary School Guidance and Counseling*, 29, 83-91.
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338.
- Hayden, L., Poynton, T. A., ve Sabella, R. A. (2008). School counselors' use of technology within the ASCA National Model's delivery system. *The Journal of Technology in Counseling*, 5(1), 6-18.
- Holmes, E. A., O'Connor, R. C., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L. ve Ford, T., (2020). Multidisciplinary Research Priorities for the Covid-19 Pandemic: A Call for Action for Mental Health Science. *The Lancet Psychiatry*, 7, 547-560.
- House, R. M., & Hayes, R. L. (2002). School counselors: Becoming key players in school reform. *Professional School Counseling*, 5, 249-256.
- Hrastinski, S. (2009). A theory of online learning as online participation. *Computers and Education*, 52, 78-82.
- Imran, N., Zeshan, M. ve Pervaiz, Z. (2020). Mental health considerations for children & adolescents in COVID-19 Pandemic. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36 (COVID19-S4).**
- Kang, L., Li, Y., Hu, S., Chen, M., Yang, C., Yang, B.X., Wang, Y., Hu, J., Lai, J., Ma, X., Chen, J., Guan, L., Wang, G., Ma, H., ve Liu, Z., (2020). The Mental Health of Medical Workers in Wuhan, China Dealing with the 2019 Novel Coronavirus, *Lancet Psychiatry*, 7(3), e14.
- Karaca, Ö. ve Kelam, D. (2020). Covid-19 gölgesinde uzaktan eğitim hizmet kalitesinin incelenmesi. *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, (5), 7-18.

- Karataş, K. ve Sönemz, N. (2019). Lise Öğrencilerinin Rehberlik Hizmetlerine ve Rehber Öğretmene İlişkin Görüşleri: Metaforik Bir Analiz. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(3), 915-934.
- Karaküçük, S. (2010). Okul rehberlik servislerinin fiziksel/mekânsal koşullarının incelenmesi (Rehber öğretmenlerin mekânsal algıları bağlamında). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 421-440.
- Karman, Ö. (2021). Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Uygulamalarının Odak Grup Görüşmesi Yöntemi ile Değerlendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 294-307.
- Kaya, B., (2020). Pandeminin ruh sağlığına etkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23, 123-124.
- Kesici, S. (2008), A sample for guidance application of distance education technologies: A Case Study on Graduate Students' Opinions About Web-Assisted Career Guidance Systems. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 9(1), 139-156.
- Kepçeoğlu, M. (1994). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Özerler Matbaası.
- Kimberly, S. (2005). An Empirical Examination of Client Attitudes Toward Online Counseling. *CyberPsychology & Behavior*, 8(2), 172-177.
- Korkut, F. (2007). Counselor education, program accreditation and counselor credentialing in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 22, 57-67.
- Korkut-Owen, F., & Owen, D. (2008). Okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevleri: yöneticiler ve psikolojik danışmanların görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 41 (1), 207-221.
- Liamputtong, P. (2009). Qualitative data analysis: conceptual and practical considerations. *Health Promotion Journal of Australia*, 20(2), 133-139
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. California: SAGE.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research and case study applications in education*. Jossey-Bass
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *E-rehberlik modülü kullanma kılavuzu*. Ankara.
- Morse, C. L. ve Russell, T. (1988). How Elementary School Counselors See Their Role: An Empirical Study. *Elementary School Guidance and Counseling*, 23, 54-62.
- Olness, K., Mandalakas A. ve Torjesen, K. (2015). *How to Help the Children in Disasters*. 4th ed. Health Frontiers, Kenyon, USA.
- Orhan, F., Yılmaz, M. B., Bayrak, İ. ve Zeren, Ş. G. (2021). COVID-19 Sürecinde Uzaktan Öğretme Süreci İle İlgili İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Algıları ve Duygularına Yönelik Bir Analiz, Covid 19 ve Toplum: Salgının Sosyal, Beşeri ve Ekonomik Etkileri. Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Tübitak, <https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/20689>, Erişim Tarihi: 30.01.2022
- Özdemir, M. B. ve Barut, Y. (2020). Psikolojik danışma uygulamalarında post modern bakış açısı: Çevrimiçi psikolojik danışma. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 192-199.
- Özer, Ö., Yıkılmaz, M., Altınok, A., ve Bayoğlu, F. (2016). Psikolojik danışmanların çevrimiçi (online) psikolojik danışmaya yönelik tutumlarının danışan perspektifinden incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 310-326.

- Patton, L. D. & Haynes, C. M. (2014). Using critical interpretive lenses to examine glass ceiling effects through qualitative research. in Jerlando F. L., E. Jackson M. O'Callaghan., & R. A. Leon (Eds.), *New Directions for Institutional Research*, 25-35.
- Piri, S., (2011). İnternet tabanlı psikolojik hizmetler ve bu alana özgü etik ilkeler: Bir gözden geçirme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28, 213-231.
- Reger, M. A., Stanley, I. H., ve Joiner, T. E., (2020). Suicide Mortality and Coronavirus Disease 2019—A Perfect Storm?, *Journal of the American Medical Association Psychiatry*.
- Rosenberg, M. J. (2001). *E-learning: strategies for delivering knowledge in the digital age*. New York: McGraw-Hill.
- Rust, E.B. (1995). Applications of the International Counselor Network for elementary and middle school counseling. *Elementary School Guidance and Counseling*, 30, 16-26.
- Sprick, J. (1990). *Counseling and guidance software*. Michigan: ERIC Document Reproduction Service No. ED 315701.
- Stickel, S. A. (1990). A study of role congruence between school counselors and school principals. <https://eric.ed.gov/?id=ED321944> internet adresinden 15.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Stockton, R., & Güneri, O. Y. (2011). Counseling in Turkey: An evolving field. *Journal of Counseling & Development*, 89(1), 98-104.
- Sürücü, A. ve Yavuz, M. (2013). Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde okul müdürü-rehber öğretmen etkileşiminin değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4), 1029-1047.
- Tan, H. (2012). Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarında gelişmeler ve sorunları. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 11(0), 33-48.
- Tanrıkulu, İ. (2009). Counselors-in-training students' attitudes towards online counseling. *Procedia Soc Behav Sci*, 1:785-788.
- Tagay, Ö. & Savi Çakar, F. (2017). Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşleri. *KEFAD* 18(3), 1168-1186.
- Thunström L, Newbold SC, Finnoff SC, Ashworth M ve Shogren JF. (2020). The benefits and costs of flattening the curve for COVID-19. *SSRN Electronic Journal*, 1–17.
- Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 389-402.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2013). *21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

- Yıldız, M.C. (2020). Kapsayıcı psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bağlamında özel gereksinimli çocukların kardeşleri. *Journal Of Inclusive Education in Research and Practive*.
- Yüksel Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-26.
- Zalaquett, C. ve Sullivan, J. (1998). Counseling center help screen: students' use and evaluation of Internet based program. *Journal of College Students*, 39, 494-495.
- Zeren, Ş.G. (2016). Yüz yüze ve çevrimiçi psikolojik danışma: Danışanların sorunları ve memnuniyetleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(182), 127-141.
- Zeren, Ş. G. ve Bulut, E. (2018). Çevrimiçi psikolojik danışmada etik ve standartlar: Bir model önerisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 63-80.